

Riigikontrolör: saartele pääs ei ole vaid pelgalt transpordiküsimus

Riigikontrolörina teisipäeval teist ametiaega alustanud **Janar Holm** ütleb Hiiu Lehele antud intervjuus, et regionaalpoliitilised otsused, eriti need, mis on ebapopulaarsed, tuleb reaalseid võimalusi arvesse võttes teha poliitilisel tasandil, mitte lükates valikute tegemist ametkondade kaela. Ja kui valikud on tehtud, tuleb tagada ka nendele valikutele raha.

RAUL VINNI

raul.vinni@hiuleht.ee

Riigikontrolöri Toompeal asuva kabineti töölauda taga istudes avaneb aknast vaade Stenbocki majja viiva Rahukohtu tänava otsa. Seda teed käivad tihti need, kelle plaanide järgi pannakse paika riigi toimimine, millel Riigikontroll pilku peal hoiab.

Riigikontrolör Janar Holm teab saarlasega väga hästi, mida transport saartele tähendab.

Kuidas koalitsiooniläbirääkimistel riigi rahalise seisuhäire olukord äkki üllatusena tuli?

See ei olnud kindlasti üllatus ja kui keegi otsustajatest väidab, et see oli tema jaoks üllatus, siis ta jätab midagi ütlemata. Kui vaadata seda, mis laadi kulutusi on tehtud ja mida on vaja veel teha, siis on selgelt raha puudu.

Ei tohiks olla üllatus, et ka näiteks järelmaksu puhul tuleb lõpuks ikkagi arved ära maksta. See oli juba ammu selge, et riigi rahaline seis ei ole kiita ja ka poliitikutel seas oli neid, kes seda selgelt välja ütlesid. Tõenäoliselt jäeti enne valimisi midagi ütlemata, mis ei olnud sellel hetkel kasulik.

Raha on puudu ja raha jääb ka, vaatamata nendele meetmetele, mis praegu plaanis, ikkagi puudu. Praegu käib debatt paljuski ju selle üle, et uued maksud katavad ära uued otsused. Aga samas tuleb ka vanad asjad korras hoida ja korda teha.

Maksutõusu temaatika üle kostis kohe inimeste pahameel. Kas naurin on Sinu arvates õigustatud või tuleks lihtsalt leppida?

Ma arvan, et pahameel selles mõttes ei ole üllatav, et enne valimisi ei räägitud väga selgelt sellest, kuidas lubadused kaetakse, aga teiselt poolt midagi tuleb teha, sest see raha tuleb kuskilt nüüd võtta.

Asjad ei sünni nii, et raha tuleb seinast. Kunagi ei maksa uskuda seda, et kui täna tuleb toetus, siis homme ei tule seda kinni maksta. Igal juhul tuleb see kellelgi kinni maksta.

Regionaalpoliitika ei ole odav. Kas regionaalpoliitiliselt raha kulutamine on siis kuritarvitamine, nagu me Hiiu maal lennuliikluse puhul kuulda saime?

Kui nüüd rääkida konkreetset transpordiameti direktori küsimusest, siis ühelt poolt ma mõistan Priit Sauki. Transpordiametil on suur hulk raha puudu, et senisel kokkulepitud kujul ja mahus ühistransporti korraldada.

Igati tervitatav on ju see, et asutuste juhid mõtlevad selle peale, kust raha kokku hoida, sest on ka neid asutuse juhte, kes ei mõtle selle peale ning lõpuks viimasel hetkel ütlevad, et raha on puudu ja midagi enam teha ei anna. Teiselt poolt pole transport mitte ühe ametkonna, vaid poliitiliste valikute küsimus. Saartele juurdepääs on inimestele, kes seal elavad, eluks vajalik ja seda ei saa vaadata kui kitsalt transpordiküsimust. See on siiski regionaalpoliitika küsimus. Poliitikute roll on öelda seda, milline peab olema erinevate avalike teenuste miinimumstandard selleks, et oleks normaalne elukeskkond, ettevõtlus saaks toimida ja oleks olemas muud hädavajalikud teenused.

Ei tohiks olla üllatus, et ka näiteks järelmaksu puhul tuleb lõpuks ikkagi arved ära maksta.

Kui me toome sellesama näite, mis puudutab lennuühendust Hiiu maaga, siis see on ka näiteks meditsiini ja tervishoiu küsimus, kui ligi 15 arsti käivad teatud regulaarsusega lennukiga Tallinnast Hiiu maale. See on ka turismi küsimus ja ettevõtluse küsimus. Kui olukord on selline, et hommikul kella kümneks Hiiu maale jõudmiseks peab praami kasutades Tallinnast hiljemalt kell viis autoga sõitma hakkama, ei ole ka see ainsa lahendusena sobilik.

Mina käsitlengi transpordiameti peadirektori sõnumit kui teatavas mõttes appikarjet, et midagi on vaja teha, kuna raha ei ole. Viis, kuidas seda tehti, tekitas aga omakorda

appikarje saartelt, et mis nüüd toimub. Päril sellisel viisil asju ajada ei saa.

Ma arvan ka seda, et hiidlased ja saarlased võivad olla Priit Saukile tänulikud, sest kuna ta sellele teemale tõstas, siis koalitsioonileppes lepitati kokku, et standardit hetkel ei langetata. Kuid küsimus ikkagi jääb, kust saab transpordiamet raha senisel viisil ühistranspordi korraldamiseks.

Kuidas saab üldse tekkida olukord, kus raha pole? Loogiline oleks, et kui poliitikutel on andnud lubaduse lennukit käigus hoida, on sellel ka kate.

See on näide küsimusest, kus poliitikutel on jätnud ametnikud üksinda. See on varemgi näiteks kärbetega nii olnud, et nüüd meie kärbime ühtse protsendina ja teie ametnikud vaadake, kust seda teha. Seda olukorras, kus tegelikult tuleks sageli teha poliitilisi valikuid. Kui mul oleks transpordiameti juhina raha puudu, siis ma teeksin majandusministrile alternatiividega ettepaneku, kuidas olemasoleva rahaga toime tulla. Siis on näha tagajärjed ning valitsus või minister, kes vastutavad otsuste tegemise eest, saavad teha otsuse ühte, teist või kolmandat pidi.

Transpordiameti juhi Priit Sauki appikarje tõstis sellele teemale küll üles, kuid vaevalt enam tasuta laevaliiklusest kui maantee pikendusest, mis paljude saarte elanike arvates oleks õiglane, rääkida maksab?

Lõpuks on see ikkagi poliitilise valiku küsimus. Seda tuleb ikkagi sisukalt ja laiemalt arutada, siin ei ole emotsioonidele ruumi.

Paraku see on emotsionaalne küsimus ja mida kaugemal keskustest hakatakse kärpima, seda ebaõiglasem see tundub. Kuidas saaks nii, et seda ebaõiglasust tunnetaks vähem?

Ambitsioone ja vajadusi on alati rohkem kui võimalusi ning eks probleeme tuleb järjekorda panna ja neid lahendada hakata. Loomulikult ei tähenda see seda, et mured lahendatakse ainult seal, kus inimesed peamiselt elavad. Kui tahame, et Eestis oleks elu igas piirkonnas, siis tuleb iga piirkonnaga tegeleda. Eelkõige tuleb muidugi raha kasutada viisil, et võimalikult palju inimesi saaksid sellest rahast kasu, aga on ka teine ots. Seda, kuidas oleks võimalik Eestis riiki pidada, elada, koolis käia ja ettevõtlust hoida, tuleb ikkagi teravikuna vaadata.

Näiteks vaatamise hiljuti Riigikontrolliga kiire internetiga seotud küsimusi. Ühendusi luuakse loomulikult praegu sinna, kus on rohkem inimesi, mis on iseenesest arusaadav. Aga kurvastab see, et teises otsas on lootusetus. Oluline on, et me tegeleksime mõlema otsaga korraga. Ühelt poolt seal, kus iga panustatava euro mõju on suurem, aga teiselt poolt ka nendes kohtades, kus võib-olla kulu inimese kohta on suurem, ent see aitab seal elu üleval hoida.

Selline olukord polegi ju tegelikult võimalik, et teenused oleks igal pool ühesuguse kvaliteediga. Ometi inimesed seda nagu eeldavad.

Keskustest eemal elavad inimesed peavad paraku arvestama sellega, et kõik teenused ei saa olla sellised nagu keskustes. Näiteks ei saa päris üheksanda klassini igal pool kodu lähedal põhikooli pidada. Aga koolivõrku puudutavaid otsuseid tehes tuleb siis vaadata, kuidas korraldada transport õpilastele sobival viisil. Ma arvan, et teenuste puhul on riigi roll selgelt ja ausalt öelda, milline on see erinevate avalike teenuste miinimumstandard.

Usun, et Eesti inimesed on mõistlikud, nad lepivad ja saavad aru, kui neile näidatakse perspektiivi. Öeldakse, milline on plaan. Järjekindlus ja sõnapidamine riigi poolt on hästi oluline.

Koalitsioonilepe on sel korral päris tugeva regionaalpoliitilise vaatega. Riigikontroll on samuti viidanud sellele, et omavalitsuste tulubaasi suurendamiseks tuleks neile rohkem võimalusi anda ja nüüd on need punktid leppes sees.

Me rääkisime sellest, et omavalitsustel on ikkagi vaja suuremat vabadust otsuste tegemisel, sest praegu kirjutab riik nii rahaliselt kui ülesannete mõttes funktsioonid ette. Ma lugesin koalitsioonileppes välja, et selline plaan tõepoolest on. Ma pean muidugi tunnistama, et ma olen ka seda varem koalitsioonilepetest lugenud.

Omavalitsused on aga harjunud riigile toetuma. Tihti oodatakse riigi abi, selle asemel, et ise jõulisemalt võimaluste piires tegeleda. Näiteks erinevate ühismajade ehitamine. Vallad-linnad ei hakka naljalt ise ehitama, kui riik ei toeta. Ometi vajadus oleks ja võib-olla leiaks ka raha. Kas liigne riigi peale lootmine on õige?

Loomulikult eelkõige peaks kohalik omavalitsus ise otsima neid võimalusi, kuidas kohalike probleeme lahendada, kuidas ettevõtlust toetada, kuidas luua elukeskkonda. Aga eks tuleb kõike teha võimalustest lähtuvalt. Pole kellelgi raha, et kõikide unistusi täita. Siis ongi tulemuseks see, et peame makse tõstma. Tasuta ei saa mitte midagi.

Igasuguseid olemasolevaid toetusi on väga raske kaotada. Näiteks tasuta ühistransport, mis kadumisele määratud, on paljude jaoks oluline kokkuhoidukoht.

Muidugi on keeruline kaotada ja väga paljudel on kindlasti seda toetust vaja. Aga mis on veel olulisem või vähemalt sama tähtis, on see, et transport sõidaks vastavalt inimeste vajadusele. Et nad saaksid minna näiteks hommikul Hiiu maale teisest otsast Kärklasse mõnda teenust saama või kasvõi kauplusesse. Ja pärast ka tagasi. Inimestele on kindlasti oluline hind, kuid sama tähtis on liinivõrk. See, et bussid sõidaksid seal, kus inimesed elavad. Ma arvan, et paljud inimesed oleks nõus maksma kasvõi väikest hinda selle eest, et buss sõidaks mõistliku graafikuga nende elukoha juurest läbi.

Kuidas vähendada lõhet linna ja maa vahel, mis pea alati tekib ju raha jagamisest?

Ma arvan, et seda mõistmist Tallinna ja äärealade vahel ei teki kunagi ja alati võib jääda tunne, et otsustajad ei saa kaugemate kohtade probleemidest aru. Leevendus sellele, et ei tekiks n-ö revolutsioonilisi olukordi võiks aga olla see, et riigi plaanid on selged ja ette on näidata just nimelt perspektiiv, mis hakkab saama, ja see ausalt ka välja öelda. See on selge, et näiteks elekter peab olema ka Ruhnu, Kihnu, Saaremaal, Hiiu maal ja Võrumaal. Küsimus on selles, kuidas elektri varustuskindlus alati tagada. Samamoodi arstiteenusega, õpetajatega, ühistranspordiga.